

Protect Ukraine [interview](#) | Schrijver Jaap Scholten heeft een missie: Oekraïne helpen. En hij gaat daarvoor heel ver. ‘Alles wat ik voor Oekraïne doe, voelt zoveel zinniger dan al het andere.’

Als een soort soldaat van Oranje voor Oekraïne: ‘Ja, ik voer oorlog’

tekst **Phaedra Werkhoven**
foto **Joris van Gennip**

Het zijn hele onverwachte dingen waarvan schrijver Jaap Scholten (62) ineens kan volschieten. Een artikel over de grootste gayclub in in Kyiv. “Juist de onderdrukten in een onderdrukt land, ja, dat raakt me enorm.” Of dat er in de overvolle opera in Kyiv zoveel mensen komen luisteren dat ze nog tot op de straten staan. Of, als hij moet vertellen over al die bijzondere mensen, de Oekraïners die hij kent, die vechten voor hun vrijheid, hun land.

Het zal wel de stress zijn, zegt hij, terwijl zijn ogen rood worden.

In een Amsterdams cafeetje, waar zijn hulpstichting ‘Protect Ukraine’ al sinds het begin van de oorlog samenkomt, veegt Scholten, net een maand terug uit Oekraïne, regelmatig met zijn handen over tafel. Om zijn gedachten te ordenen, achterover leunend, de lichtblauwe ogen achter een klein montuurloos brilletje naar de hemel gericht. Hij stoort zich aan op comfort ingestelde Nederlanders, die elkaar een ‘fijne dag’ wensen, zich amper bewust van de offers die gebracht worden in Oekraïne. “Ja, zeker voer ik oorlog”, zegt hij dan met een serieuze blik. “Het is naïef om te denken dat we niet in oorlog zijn.”

Wat voor Scholten begon met het ophalen van een nichtje en haar aange trouwde Oekraïense familie aan de Hongaars-Oekraïense grens in februari 2022, is uitgegroeid tot een organisatie die met een groep van honderd vrijwilligers, artsen, ondernemers, ingenieurs, schrijvers en vijftienduizend donateurs brigades aan het front helpt. Scholten zag de enorme hoeveelheid vluchtelingen aan de grens en bedacht zich meteen: we moeten de oorzaak van het probleem aanpakken en niet de gevolgen. “En dat is het Oekraïense leger helpen de Russen te weerstaan.”

‘Protect Ukraine’ heeft inmiddels de mijlpaal van 10 miljoen euro bereikt. Het zijn indrukwekkende staatjes met de hoeveelheden terreinwagens, verkenningsdrones, helmen, scherfvesten en andere hulpmiddelen en natuurlijk het eerste vliegtuig, de Yak52 die ze hebben geleverd. Wekelijks en soms dagelijks geven de brigades hun boodschappenlijstjes door. Verkenningssdrones kopen ze ter plekke, om de economie draaiend te houden. De stichting is klein, maar geeft daar hoop. “Ik vind ook dat mensen hier een Oekraïense vlag voor hun raam kunnen hangen, of een blauw-gele sticker op je auto, een klein gebaar. Om te laten zien dat we ze steunen.”

Scholten is ervan overtuigd dat de Russen niet zullen stoppen als Oekraïne valt. Gekscherend, maar toch ook met een zweem van twijfel over die grap zegt hij: “Wij zijn de eersten die tegen de muur gaan als de Russen komen”.

De Russische invasie ontlokt bij hem

Jaap Scholten (derde van links) bij een eenheid van het Foreign Legion in Charkiv. FOTO EDDY VAN WESSEL

morele verantwoordiging, zo noemt hij het, en woede, ook door de bedreiging van onze toekomst, onze democratie. De enige manier waarop er vrede komt is als Poetin er genoeg van krijgt, denkt hij. Daarom moeten we veel meer onze tanden laten zien. “Waarom schieten we die Russische straaljagers die het Europese luchtruim in komen niet uit de lucht? Sluit de Baltische zee voor de Russen. Waarom is de Navo niet harder, je moet niet terugdeinzen, een *bully* als Poetin moet je terugslaan.”

Vanuit verschillende landen ziet Scholten regelmatig konvooien richting Oekraïne gaan. Hij wil maar zeggen: ‘Protect Ukraine’ is niet de enige. “Dit is een gecrowdfunde oorlog. Basale traumapacks en helmen leveren we sneller dan het bureaucratische Oekraïense leger.”

‘Dat vrijgevochtene, dat herken ik heel erg. Ik wil ook geen slaaf van de Russen zijn.’

Al in dertien van de in totaal twintig konvooien van ‘Protect Ukraine’ reed Scholten mee met het leger vrijwilligers richting het front. Zijn ogen glimmen als hij erover vertelt. “Het is zo mooi om dat samen met allemaal gelijkgestemde mensen te doen. Opgaan in die strijd van de Oekraïners.”

In zijn laatste boek ‘*Nastya in Charkiv, naar de frontlinie van Europa*’ beschrijft hij zijn reizen en de mensen die onder zijn huid kropen. Onder wie de naamgever van het boek, de Bulgars-Nederlandse Nastya, die huis en haard opgaf om in Oekraïne vrijwillig hospik te worden. Hoe de schrijver, die eigenlijk helemaal niet zo knuffelig is, zichzelf terugvond in omhelzingen met bonkige Oekraïners, hoe hij gegrepen raakte door het uitgestrekte land in al zijn kleurschakeringen, door die humor, de chaos, de gebrachte offers, de dankbaarheid. Zo gegrepen dat hij het niet meer zal loslaten.

Dat uitgerekend hij dan al twintig jaar woont in een pro-Russisch Hongarije, daarover haalt hij zijn schouders op. Hij vindt het ergens hoopgevend wat Orbán doet,

omdat Hongarije een traditie heeft om voor de verkeerde kant te kiezen, namelijk die van de verliezer. “Geloof me, een kwart van alle overgrootmoeders van Hongaren is ergens in 1944-’45 verkracht door Russen. Hongaren houden niet van Russen, ze zijn ook heel bang voor ze. Het is een beetje de benadering van Churchill: de krokodillen voeren en hopen dat je de laatste bent die wordt opgegeten.”

Zelf had hij niet noodzakelijkerwijs een band met Oekraïne. Maar, zegt hij, het was natuurlijk al duidelijk dat Oost-Europa zijn fascinatie had, anders ga je niet in een voormalige Sovjet-satellietstaat wonen. Op zijn eerste reis met hulpgoederen in Oekraïne in mei 2022 viel het hem op, die diepgewortelde weigering van Oekraïners om een slaaf van de Russen te willen zijn. “Dat herkende ik heel erg. Dat vrijgevochtene, ik wil ook geen slaaf van de Russen zijn. Ze willen zich niet laten onderdrukken door Russen die alleen maar uit zijn op dood en vernietiging. Daar heb ik grote sympathie voor.”

Bijna als een soort soldaat van Oranje lijkt Scholten wakker te zijn geschud uit zijn rustige schrijversbestaan. Om die vergelijking moet hij glimlachen, net als om de vraag of dit hele project niet ook een soort zingeving is in het leven van de zestiger. “Ja, misschien wel, ja. Het is ontegenzeggelijk een van de meest indrukwekkende dingen die ik in mijn leven heb gedaan. En vergeleken met alles wat ik hier deed is dat wat ik voor Oekraïne heb gedaan zoveel zinniger.”

De oorlog heeft zijn leven overgenomen. Hij kan over weinig anders meer praten, omdat al het andere betekenis verliest. Het gaat ook om leven en dood, als hij een appje krijgt van een brigade wil hij zo snel mogelijk de bestelling leveren. Op zijn telefoon laat hij een willekeurige lijst zien uit zijn WhatsAppcontacten met de gevraagde goederen. Dan een vette grijns: “Maar het is natuurlijk ook fantastisch om met 100 kilo-meter per uur met zo’n gigantische kolonne terreinauto’s over de slechte wegen daar te stuiten.”

Een aantal keren hebben ze het lot getart, zo ontsnapten ze de laatste keer bij Charkiv ternauwernood aan een Russische raket. De militairen met wie ze waren zaten net op tijd de Russische Orlan-verkenningdrone. Dan heb je dertig seconden voordat de Russische raket gelanceerd wordt en neerkomt. In totale paniek sprongen ze allemaal in hun auto’s om loeihard weg te rijden. Hij vertelt het vrij onaange-

daan. Maar, ja, zegt hij dan, als ze niet zo snel weg waren gekomen, was dat echt een ramp geweest.

Maar de beker was nog niet leeg. Toen ze later bij hun hotel in Kyiv aankwamen, boorde een raket zich in een dichtbij gelegen pand. Eerder stelde Scholten zichzelf gerust met zijn mantra: ‘Wij zijn niet belangrijk genoeg voor een dure raket’. Maar inmiddels weet hij dat niet meer zo zeker. “Het is met name door die FPV (First Person View)-drones met springlading veel gevaarlijker geworden.”

Zijn middelste zoon, die ook al een keer meeging met een konvooi, wil altijd precies weten waar hij heen gaat, zijn vrouw heeft hij moeten beloven dit jaar niet meer te gaan. Zelf hoopt hij stiekem dat er bij het komende konvooi iemand afzegt zodat hij

‘Als je één mensenleven redt, is het al verschrikkelijk de moeite waard’

toch mee zou kunnen. Maar dan schudt hij zijn hoofd. “Nee, ik moet ook hier heel veel dingen doen. En ik vraag me wel af of het nodig is zelf iedere keer daar te zijn.”

Een aantal keren was er sabotage in het konvooi, of dat door de Russen kwam weet hij niet. Maar ineens na een stop bij een benzinstation raakten op weg in Polen, terwijl ze 140 kilometer per uur reden, de wielen van één van de auto’s los. De moeren bleken losgedraaid. De wagen spinde een paar keer rond, maar er vielen geen gewonden. Nu laten ze de auto’s nooit meer onbeheerd achter, ook checken ze de onderkant op explosieven. Het was Nastya die hem dat bezwoer te doen.

De stichting laat mobiele douches bouwen in Oekraïne voor aan het front. Ze introduceerden samen met de generale staf van het Oekraïense leger de eerste medische evacuatie-drones. “De Oekraïners hebben begrepen dat ze heel veel dronepiloten moeten opleiden. Maar het ingewikkelde is dat ze moeten opereren in een complex ecosysteem van drones en *jammers* en elektro-

nische signalen. En dan moet je opletten dat je niet eigen drones neerhaalt.”

Toch was hij somber, de laatste keer toen hij het land verliet. Sowieso is hij na iedere reis enorm vermoeid. Door het ‘aan staan’, maar ook door de gebroken nachten. “Je hoeft maar drie nachten niet te hebben geslapen en je bent al een soort lijk. Hoe die Oekraïners dat volhouden...” En, zegt hij, de Russen hebben van alles zoveel meer. Ze hebben óók goeie ingenieurs. “Het is eng dat er zoveel drones zijn en met name die hoeveelheid is heel deprimerend.”

Is het dan niet toch een druppel op een gloeiende plaat, dat wat hij kan doen? “Het is heel simpel, als je één mensenleven redt, is het al verschrikkelijk de moeite waard. Ik kreeg appjes en mails van mensen die zeggen: dankzij jullie leef ik. Het moeten inmiddels honderden levens zijn.”

Door hun scherfvesten, hun helmen waarop scherven zijn afgeketst, hun tourniquets waarmee soldaten afgeschoten benen hebben kunnen afbinden en zo naar hun eigen linie terug hebben kunnen kruipen. De Oekraïners zijn voor een heel groot gedeelte afhankelijk van stichtingen als de zijne. “Dus nuttig is het zeker.”

‘Protect Ukraine’ steunt ook vrijwilligers die lichamen van omgekomen soldaten uit vijandig gebied halen en terugbrengen naar hun familie. Wat maar moeilijk van zijn netvlies afgaat zijn de beelden van de lichamen in een zeecontainer. Daar lieten ze hem in kijken. De meeste in zwarte lijkzakken, maar ook een paar niet. Scholten knijpt zijn ogen samen. “Dat is wel de absolute realiteit van de oorlog. Al die mensen die sterven omdat het Kremlin heeft bedacht dat het een vrij land wil onderwerpen.”

Als hij daar is, laat hij amper emoties toe. “De mensen daar lijden veel meer dan ik. Zij verliezen hun vaders, moeders, kinderen. Dus ik sta daar niet te huilen, ik moet ze gewoon helpen.”

Dan pakt hij even het boek vol kleurenfoto’s van de stichting. Hij bladert en zijn vinger prikt op een foto van een jongetje in een Oost-Oekraïens dorp, vlak nadat het werd bevrijd door het Oekraïense leger. Het jochie lacht intens gelukzalig, zijn lijf ontbloomt, ribben prikken door zijn jonge vel. “Die foto, zo ontroerend. Die blik zegt alles. Dat wens ik alle kinderen in Oekraïne toe.”

Op 22 en 29 december zendt NPO 2 om 20.30 uur een documentaire uit over de konvooien van **Protect Ukraine**.